

Марыя Уладзіміраўна Гуль

канд. філал. навук, дац., дац. каф. англійскай філалогіі
Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна

Maryia Hul

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of English Philology
of Brest State A. S. Pushkin University

e-mail: boxformail35@mail.ru

**КУЛЬТУРНЫЯ КОДЫ Ў БЕЛАРУСКІХ І КІТАЙСКІХ ФРАЗЕАЛАГІЗМАХ
ВАЕННАЙ ТЭМАТЫКІ**

З мэтай вылучэння культурных кодаў супастаўляюцца беларускія і кітайскія ваенныя фразеалагізмы. На аснове аналізу 75 беларускіх і 68 кітайскіх адзінак выяўлена нацыянальна-культурная спецыфіка вербалізацыі ваенных паняццяў. Даследаванне паказвае, што для беларускай лінгвакультуры характэрная высокая частотнасць рэпрэзентацыі саматычнага кода, а для кітайскай – духоўнага і зааморфнага, што адлюстроўвае розныя падыходы да асэнсавання вайны і ваенных стратэгіяў.

Ключавыя словы: беларуская мова, кітайская мова, культурны код, лінгвакультуралогія, фразеалагізм.

Cultural Codes in Belarusian and Chinese Military Phraseological Units

In order to study cultural codes, Belarusian and Chinese military phraseological units are compared. Based on the analysis of 75 Belarusian and 68 Chinese units, the author reveals the national-cultural specifics of the verbalization of military concepts. The study demonstrates that Belarusian linguaculture is characterized by a high frequency of somatic code representation, while Chinese linguaculture predominantly features spiritual and zoomorphic codes, reflecting different approaches to conceptualizing war and military strategies.

Key words: the Belarusian language, the Chinese language, cultural code, linguacultural studies, phraseological unit.

Уводзіны

Сучаснасць характарызуецца развіццём глабалізацыйных працэсаў і паглыбленнем міжкультурных кантактаў, што абумоўлівае важнасць лінгвакультуралагічных даследаванняў. Іх значнасць не абмяжоўваецца толькі ўвагай да этнічнай спецыфікі – яны з'яўляюцца асновай для эфектыўнай міжкультурнай камунікацыі, дапамагаючы падтрымліваць дыялог паміж рознымі этнічнымі і культурнымі групамі.

Для паспяховага ўключэння ў полікультурнае асяроддзе неабходна ведаць і разумець культурныя коды. Беларуская ідэнтычнасць на працягу стагоддзяў фарміравалася ў складаных умовах супраціву і барацьбы, таму выяўляецца важным вывучыць, як барацьба з вонкавымі агрэсарамі, унутраныя канфлікты ўплывалі на вербалізацыю мадэлі адносін узаемнай варожасці.

Фарміраванне кітайскага менталітэту цесна звязана з барацьбой кітайскага народа супраць замежнай агрэсіі і ўнутранай дэспатыі.

Параўнанне кітайскай і беларускай лінгвакультур выклікае цікавасць, таму што абодва народы маюць багатую і трагічную ваенную гісторыю, але розныя культурна-цывілізацыйныя арыенціры.

Мэта гэтай работы – выяўленне культурных кодаў беларускай і кітайскай лінгвакультур, рэпрэзентаваных у фразеалагізмах ваеннай тэматыкі. Для дасягнення пастаўленай мэты неабходна вырашыць наступныя задачы:

1) вылучыць асноўныя культурныя коды, вербалізаваныя фразеалагізмамі даследаванай тэматыкі;

2) выявіць нацыянальна-культурную спецыфіку фразеалагізмаў ваеннай тэматыкі беларускай і кітайскай моў.

Матэрыялам для даследавання паслужылі 75 беларускіх фразеалагізмаў ваеннай сферы, выбраных са «Слоўніка фразеалагізмаў» І. Я. Лепешава [1] і 68 кітайскіх фразеалагізмаў той жа тэматыкі, выбраных з выдання «Кітайско-русский фразеологический словарь» А. М. Готліба і Му Хуаіна [2].

Асноўная частка

Паняцце код прыйшло ў лінгвалогію з культуралагічных даследаванняў з семіётыкі, але першакрыніцай былі дакладныя навукі. Асноўныя паняцці тэорыі інфармацыі (*канал сувязі, код, наведамленне*) былі выкарыстаны для вырашэння шэрага семіётычных праблем. У семіётыцы тэрмін *код* абазначае адпаведнасць паміж планам выражэння і планам зместу знака, сімвала. Ю. М. Лотман бачыць розніцу паміж мовай і кодам у штучнасці і абумоўленасці апошняга; вучоны прыходзіць да высновы, што мова – гэта код плюс яго гісторыя [3, с. 15].

Але схематычнасць гэтага разумення вымагае далейшай дэталізацыі. В. У. Красных разумее код культуры як «сетку», якую культура «накідвае» на навакольны свет, катэгарызуе, структурыруе і ацэньвае яго. Коды культуры суадносяцца са старажытнымі архетыпічнымі ўяўленнямі чалавека. Коды культуры як феномен уласцівыя ўсяму чалавецтву, але іх удзельная вага ў кожнай культуры і метафары, у якіх яны рэалізуюцца, заўсёды нацыянальна дэтэрмінаваныя, за выключэннем некаторых базавых метафар [4, с. 232].

В. А. Маслава выкарыстоўвае іншую метафару: код – гэта глыбінная культурная прастора, але не «сетка», а «кантэйнер», у якім розныя сутнасці атрымліваюць розны культурны сэнс [5, с. 315].

Па сведчанні беларускага культуролога Я. У. Кузняцовай, у сучасных даследаваннях можна вылучыць два асноўныя тэарэтыка-метадалагічныя падыходы да вызначэння паняцця «культурны код» – прадметна-функцыянальны і праблемна-змястоўны [6, с. 79]. У межах першага падыходу (К. Леві-Строс; Г. А. Аванесава, І. А. Купцова і інш.) культурны код разумеецца як універсальныя сімвалы ці набор прадпісанняў, правіл, устаноў.

Я. У. Кузняцова сістэматызавала характэрныя прыкметы культурнага кода на аснове прац даследчыкаў, аб'яднаных праблемна-змястоўным падыходам (Р. Барт, С. М. Талстая, В. М. Тэлія і інш.): функцыянальнасць, вербальнасць ці невербальнасць, штучнасць, зашыфраванасць, сімвалічнасць [6, с. 80]. Я. У. Кузняцова дае наступную дэфініцыю: культурны код – гэта сістэма знакаў і сімвалаў, якая сфарміравалася ў канкрэтны гістарычны перыяд; якая ўтрымлівае ў зашыфраваным

выглядзе, вербальнай ці невербальнай форме сэнс і значэнне тых ці іншых культурных феноменаў, маральных арыенціраў, духоўных каштоўнасцей; адлюстроўвае структуру ментальнасці індывіда і выяўляецца на ўзроўні культурна-камунікатыўных практык [6, с. 80].

У кантэксце культуры В. М. Тэлія вылучае тры асноўныя пастулаты даследаванняў фразеалагізмаў:

1) большасць фразеалагічных адзінак валодаюць нацыянальна-культурнай своеасаблівасцю;

2) у калектыўнай памяці носьбітаў мовы захоўваецца інтэртэкстуальная сувязь фразеалагізмаў з тым ці іншым кодам культуры, што праяўляецца ў здольнасці носьбітаў мовы да культурнай рэфэрэнцы, якая пакідае след у культурнай канатацыі; менавіта культурная канатацыя забяспечвае ўзаемадзеянне розных семіётычных сістэм – мовы і культуры;

3) устойлівасць фразеалагізмаў звязана з іх уласцівасцю выступаць у якасці «канстант культуры», паўтаральнасць фразеалагізмаў садзейнічае міжпакаленнай трансляцыі культурных устаноў [7, с. 14].

В. М. Тэлія разумее код культуры як таксанамічны субстрат тэкстаў культуры. Гэты субстрат уяўляе сабой тую ці іншую сукупнасць акультураных уяўленняў аб карціне свету пэўнага соцыума – аб прыродных аб'ектах, артэфектах, з'явах, якія ўваходзяць у яе [7, с. 20].

У даследаваннях вылучаюцца наступныя коды культуры: саматычны, прасторавы, часавы, прадметны, біяморфны і духоўны [4, с. 233]; касмаганічны, саматычны, прасторавы, часавы, прадметны, зааморфны, прыродна-ландшафтны, архітэктурны, гастронамічны [5, с. 316].

Разгледзім базавыя коды культуры, вербалізаваныя ў кітайскіх ідыёмах. Кітайскія фразеалагізмы ваеннай тэматыкі звычайна камбінуюць культурныя коды, напрыклад, *暗渡陈仓 àn dù chén cāng* 'цішком у цемры перабрацца ў Чэньцан' вербалізуе тапаморфны (Чэньцан) і духоўны (падман як стратэгічная норма) коды; *甘败下风 gān bài xià fēng* 'прыняць паражэнне і ісці за ветрам' эксплікуе прыродна-ландшафтны (вечер) і духоўны (прыняцце паражэння) коды; *口中蚤虱 kǒu zhōng zǎo shī* 'блыха ў роце', слабы

праціўнік – зааморфны (энтымалагічны, блыха) і саматычны (рот) коды.

Большасць кітайскіх ваенных ідыём рэпрэзентуюць прадметны (19) і духоўны (17) коды, таксама шырока прадстаўлены антрапаморфны (10) і зааморфны (9) коды. Духоўны код разумеецца як унутраны суб'ектыўны код, які адлюстраваны ў мове ў выглядзе духоўных законаў і духоўных каштоўнасцей, а таксама маральных каштоўнасцей і эталонаў, выпрацаваных нацыяй у працэсе яе фарміравання [5, с. 317]. Кітайскія ідыёмы часта адлюстроўваюць ваенныя стратэгіі (暗渡陈仓 àn dù chén cāng 'цішком у цемры перабрацца ў Чэньцан', дабіцца мэты любымі шляхамі, 宾不厌诈 bīn bù yàn zhà 'падчас вайны не грэбуй хлуснёй'), каштоўнасці (патрыятызм, вернасць радзіме: 保国安民 bǎo guó ān mǐn 'абараніць дзяржаву, засцерагчы народ ад небяспекі'), ідэалы (百战百胜 bǎi zhàn bǎi shèng 'сто бітваў, сто перамог', разграміць усіх ворагаў). Ідыёма 暗渡陈仓 àn dù chén cāng уяўляе сабой знакавую для кітайскай культуры стратэгію, выкарыстаную імператарам Лю Банем (刘邦), заснавальнікам імперыі Хань, падчас вайны з дзяржавай Чу.

Прадметны код культуры звязаны з прадметамі, якімі карыстаецца чалавек. Намінацыі прадметаў, прадстаўленых у кітайскіх ваенных ідыёмах, можна падзяліць на некалькі тэматычных груп:

1) прадметы ваеннага быту:

а) зброя: 戟 jǐ 'алебарда', 剑 jiàn 'меч', 兵 bīng 'зброя', 斧钺 fǔ yuè 'баявая сякера', 箭 jiàn 'страла', 弩 nǚ 'арбалет';

б) часткі зброі: 针 zhēn 'вастрыё, іголка', 锋 fēng 'вастрыё дзіды, лязо мяча';

в) даспехі: 甲 jiǎ 'панцыр';

г) атрыбутыка: 帜 zhì 'сцяг';

2) прадметы быту: 箠 dān 'кошык', 壶 hú 'чайнік, гаршчок', 锁 suǒ 'замок', 钥 yào 'ключ', 鞭 biān 'бізун';

3) сельскагаспадарчыя прылады: 犁 lí 'саха';

4) прыродныя прадметы: 石 shí камень.

Прадметы могуць выступаць сімваламі мірнага жыцця (犁 lí 'саха') і вайны (剑 jiàn 'меч'): 铸剑为犁 zhù jiàn wéi lí 'пераплавіць мячы ў сохі', перайсці

ад ваенных дзеянняў да мірнага жыцця. Наўнасць прадметаў ваеннага побыту можа сведчыць аб гатоўнасці да баявых дзеянняў: 裹粮坐甲 guǒ liáng zuò jiǎ 'сабраў ежу, апрануў панцыр', гатовы да бою, 剑拔弩张 jiàn bá nǚ zhāng 'меч вынуты, цеціва (на арбалете) нацягнута', быць у поўнай баявой гатоўнасці. На аснове метафізічнага пераносу прадмет можа абзначыць уладальніка гэтага прадмета: 投鞭断流 tóu biān duàn liú 'калі кінуць бізуну, то перагародзяць раку', шмат коннікаў, вялікая армія. Прадметы могуць быць звязаны з пэўнымі звычкамі: 箠食壶浆 dān sì hú jiāng 'бамбукавыя кадкі, напоўненыя ежай, чайнікі, напоўненыя супам', сустракаць хлебам-соллю салдат-вызваліцелей.

Антрапаморфны культурны код азначае ацэнванне прадметаў і з'яў скрозь прызму якасцей і ўласцівасцей чалавека. Антрапаморфны код часта праяўляецца як разуменне рэчаіснасці ў форме ўвасаблення, базавым вобразам з'яўляецца чалавек.

Даследаваны код эксплікуецца ў семантыцы кітайскіх фразеалагізмаў з кампанентамі-антрапонімамі: уласнымі імёнамі ці агульнымі назовамі, якія абазначаюць асобу. Так, у ідыёме 止戈为武 zhǐ gē wéi wǔ іерогліфы 止 і 戈 утвараюць імя 武 (У-ван), які палажыў канец міжусобіцам. Гэтая ідыёма мае значэнне 'слай ці яе дэманстрацыя прымусіць праціўніка здацца, сапраўдная сіла – без зброі'. Некаторыя фразеалагізмы не маюць у складзе антрапоніма, але з'яўляюцца адсылкай да легенды, звязанай з вядомай асобай. Напрыклад, фразеалагізм 七擒七纵 qī qín qī zòng 'сем разоў паланіць, сем разоў адпускаяць' адсылае да гісторыі кітайскага палкаводца, паэта і музыканта Чжугэ Ляна (诸葛亮), які сем разоў паланіў і адпускаяў правадыра паўднёвых плямёнаў.

Агульныя назывы ў складзе ваенных фразеалагізмаў уключаюць назвы воінскіх званняў (兵 bīng 'салдат, воін', 将 jiàng 'генерал'), а таксама слова 寇 kòu 'бандыт, вораг'.

Зааморфны код культуры звязаны з ўяўленнямі аб жывёльным свеце. Рэпрэзентацыя зааморфнага кода вобразамі жывёл, птушак, насякомых паказвае ў першую чаргу на якасці і рысы характару чалавека,

асаблівасці яго паводзін у пэўных сітуацыях. У кітайскіх ваенных фразеалагізмах выкарыстоўваюцца тэрыялагічны падкод (养虎遗患 *yǎng hǔ yí huàn* ‘выгадаваць тыгра і наклікаць бяду’, заставаць недабітым смяротнага ворага, 为虎作长 *wèi hǔ zuò cháng* ‘служыць тыгру прывідам чалавека, якога ён з’еў’, дапамагаць ворагу, 两虎相斗 *liǎng hǔ xiāng dòu* ‘два тыгры б’юцца паміж сабой’, два моцныя праціўнікі змагаюцца і абсясільваюць адзін аднаго, 虎斗龙争 *hǔ dòu lóng zhēng* ‘тыгры змагаюцца, драконы б’юцца’, жаркая сутычка, 归马放牛 *guī mǎ fàng niú* ‘вярнуць коней, вызваліць быкоў’, закончыць баявыя дзеянні); энтамалагічны падкод (口中蚤虱 *kǒu zhōng zǎo shī* ‘блыха ў роце’, слабы праціўнік, 尺蠖求伸 *chǐ huò qiú shēn* ‘вусень паўзе’, тактыка адыходу для далейшага наступлення), арніталагічны падкод (虫沙猿鹤 *chóng shā yuán hè* ‘насякомыя і пясок, малпы і жоравы’, воіны, якія загінулі ў бітве). Вобразы тыгра і дракона з’яўляюцца аднымі з самых старажытных у кітайскай міфалогіі. Вобраз тыгра сімвалізуе моц і гатоўнасць да абароны, дракон уасабляе боскую магутнасць.

Сярод беларускіх ваенных ідыём большасць рэпрэзентуюць саматычны (25), прадметны (23) і антрапаморфны (18) коды. Саматычны код – гэта сукупнасць назваў, якія абазначаюць цэла ці часткі цэла і іх характарыстыкі, а таксама паставы, жэсты і віды дзейнасці. Найбольш частотным саматычным кампанентам у беларускіх фразеалагізмах ваеннай тэматыкі з’яўляецца кроў.

Як мяркуе Дз. Б. Гудкоў, культурныя сэнсы саматычнага кампанента «кроў» могуць быць падзелены на тры цесна звязаныя палі як:

- 1) сімвал жыццёвай энергіі;
- 2) сімвал генетычнай сувязі;
- 3) носьбіт моцных пачуццяў і эмоцый [8, с. 15].

У беларускіх ваенных ідыёмах кроў выступае як носьбіт і крыніца жыццёвай энергіі: да апошняй кроплі крыві азначае ахварнасць, рашучасць змагацца, не шкадуючы свайго жыцця; сцяжаць кроўю (кывёй) мае значэнне ‘несці вялікія ахвяры ў вайне’. Фразеалагізмы рукі (на локаць) у крыві, заліць кывёю, купацца ў крыві, ліць кроў, напіцца крыві, утапіць у крыві

звязаны з жорсткасцю, бязлітаснасцю, гвалтам і забойствамі. Такім чынам, кроў асацыіруецца з базавай апазіцыяй «жыццё – смерць»; страціць кроў – гэта значыць страціць жыццё.

Іншыя саматычныя кампаненты (дыханне, галава) таксама могуць абазначаць жыццё: да апошняга дыхання (біцца, змагацца); класці (складаць) галаву (галовы) (гінуць у баі, ахвяраваць сабой); падстаўляць галаву пад кулі ‘рызыкаваць жыццём у баі’, паскручваць галовы ‘знішчыць, забіць каго-небудзь’.

У беларускіх ваенных фразеалагізмах рука можа абазначаць дзеянне (напрыклад, накладваць рукі ‘пазбаўляць жыцця, забіваць, знішчаць’); рука таксама выступае як неаддзельная частка цэла чалавека, замяшчае самога чалавека (гольыя рукі ‘хто-небудзь бяззбройны’). Лапатка, якая з’яўляецца часткай спіны, сімвалізуе слабасць, уразлівасць: класці на лапаткі.

Намінацыі прадметаў, прадстаўленых у беларускіх фразеалагізмах на ваенную тэматыку, можна падзяліць на некалькі тэматычных груп:

1) прадметы ваеннага быту: зброя, кап’ё, кінжал, куля, меч, нож, порах, ружжо;

2) рэчы: дарункі;

3) сельскагаспадарчыя прылады: арала;

4) прадметы адзення, часткі прадметаў адзення: берэт, казырок, плашч.

Меч выступае як сімвал вайскавай улады. Меч таксама сімвалізуе падзел, раздзяленне, ён аддзяляе мір ад вайны, жыццё ад смерці: мячы скрыжоўваюцца (скрыжоўваліся) ‘пачынаюцца баі, паядынкі’.

Для беларускай фразеалогіі, як і для кітайскай, характэрна супрацьпастаўленне мірнага жыцця і вайны: перакаваць мячы на аралы. Зброя з’яўляецца сімвалам вайны: вастрыць зброю ‘рыхтавацца да ўзброенай барацьбы з кімсьці’. Нож асацыіруецца з варожасцю, з гатоўнасцю ўступіць у супрацьстаянне: на нажах ‘у рэзка варожых адносінах’, вастрыць (тачыць) нож ‘здумаць што-н. нядобрае супраць каго-н.’; раптоўны ўдар нажом гаворыць аб здрадзе: усадзіць нож у спіну.

Порах у беларускай лінгвакультуры можа азначаць дасведчанасць, вопытнасць у ваеннай справе: нюхаць порах ‘ваяваць, удзельнічаць у баі’; не нюхаць пораху мае супрацьлеглае значэнне.

У беларускіх ваенных фразеалагізмах прадметы адзення рэпрэзентуюць пэўныя роды войскаў (*блакітныя берэты* ‘дэсантнікі, воіны мабільных сіл у савецкім і сучасным беларускім войску’, *зялёныя берэты* ‘дэсантнікі, воіны мабільных сіл у войску ЗША’), а таксама сімвалізуюць ваенныя рытуалы (*браць пад казырок* ‘вітаць каго-н. па-ваеннаму, прыклаўшы руку да галаўнога ўбору’).

Антрапаморфны код у беларускіх ваенных ідыёмах эксплікуецца праз агульныя назоўнікі – назвы асоб (*паляванне на ведзьмаў* ‘вышукванне ўнутраных ворагаў’, *рыцар плашча і кінжала* ‘майстар тайных тэрарыстычных аперацый’, *царыца палёў* ‘пяхота’), праз зборныя назоўнікі: *пятая калона* ‘варожая агентура’.

Некаторыя даследчыкі ўслед за Р. Бартам вылучаюць акцыянальны код культуры, які найчасцей разумеецца як рэпрэзентацыя вобразаў той ці іншай дзейнасці чалавека. Беларускія фразеалагізмы ваеннай тэматыкі звязаны з вобразамі дзейнасці чалавека: *браць верх*, *браць з боем*, *даваць бой*, *з боем дабівацца*, *выводзіць (пускаць, спісваць) у расход*, *вяртацца ў строй*, *даваць адлуп*, *даваць здачы*, *даваць копаці*, *не даваць спуску*, *здаваць пазіцыі*, *выбываць са строю*.

У фразеалагізме *мамаева пабоішча* ‘вялікая сварка, бойка’ замацавана памяць пра Кулікоўскую бітву паміж рускім войскам і войскам Залатой Арды на чале з Мамаем, якая адбылася 8 верасня 1380 г.

У кітайскіх ваенных ідыёмах уяўленні аб моцы, ваяўнічасці, лютасці, як ужо было сказана, часта экспліцыруюцца праз вобразы тыгра і дракона (зааморфны культурны код), а энтамалагічны вобраз блыхі падкрэслівае слабасць праціўніка.

У беларускіх ваенных ідыёмах зааморфны код з’яўляецца менш частотным. Для беларускай лінгвакультуры больш характэрны вобраз каня: *на белым кані* ‘у выгадным становішчы, як пераможца’, *траянскі конь* ‘ашуканства, хітры падман’. Выкарыстоўваецца і арніталагічны падкод: *падсадная качка* ‘тайны агент, правакатар’.

Прадметны код шырока выкарыстоўваецца як у беларускіх, так і ў кітайскіх

фразеалагізмах на ваенную тэматыку, у абедзвюх лінгвакультурах уяўленні аб вайне, гатоўнасці біцца рэпрэзентуюцца праз вобразы зброі. Адметным з’яўляецца эксплікацыя ваенных рытуалаў, раздзялення на віды войскаў праз намінацыі адзення ў беларускай лінгвакультуры. Яшчэ адной яе асаблівасцю з’яўляецца высокая частотнасць беларускіх ваенных ідыём, якія рэпрэзентуюць жыццё праз саматычныя вобразы (*кроў*, *галава*, *дыханне*): *да апошняй кроплі крыві*, *да апошняга дыхання* (біцца, змагацца); *класці (складаць) галаву (галовы)*.

Сярод кітайскіх ваенных ідыём зафіксавана толькі адна з саматычным вобразам крыві: *兵不血刃 bīng bù xuè rèn* ‘клінок, чыё лязо не ведала крыві’, бяскроўная перамога, перамога без адзінага стрэлу. У кітайскай лінгвакультуры больш выяўлена тэндэнцыя да філасофскага асэнсавання каштоўнасцей (*保国安民 bǎo guó ān mǐn* ‘абараніць дзяржаву, засперагчы народ ад небяспекі’), ваенных стратэгий, апраўдання прымянення хітрых тактык на вайне: *暗渡陈仓 àn dù chén cāng* ‘цішком у цемры перабрацца ў Чэньцан’, *兵不厌诈 bīng bù yàn zhà* ‘падчас вайны не грэбуй хлуснёй’, *趁虚而入 chèn xū ér rù* ‘уварвацца, выкарыстаўшы слабасць’.

Духоўны код беларускай лінгвакультуры эксплікуецца праз наступныя ўстаноўкі: *выклікаць агонь на сябе*, *ляжачага не б’юць*.

Заклучэнне

Такім чынам, фразеалагізмы маюць вялікі патэнцыял для аб’ектывацыі культурных кодаў.

Вербалізацыя культурных кодаў праз ваенныя ідыёмы мае этнаспецыфічнасць. Выяўлена асіметрычнасць у рэпрэзентацыі ваенных установак, каштоўнасцей, вобразаў і стратэгий.

Колькасная асіметрычнасць праяўляецца ў больш высокай частотнасці саматычных фразеалагізмаў даследаванай тэматыкі ў беларускай лінгвакультуры; зааморфных і духоўных – у кітайскай.

СПІС ВЫКАРЫСТАНЫХ КРЫНІЦ

1. Лепешаў, І. Я. Слоўнік фразеалагізмаў беларускай мовы / І. Я. Лепешаў. – Мн. : Беларус. Энцыкл. імя Петруся Броўкі, 2008. – у 2 т.
2. Готлиб, О. М. Китайско-русский фразеологический словарь / О. М. Готлиб, Му Хуаин. – 2-е изд., стер. – Иркутск : Изд-во ИГУ, 2019. – 596 с.
3. Лотман, Ю. М. Семіосфера / Ю. М. Лотман. – СПб. : Искусство – СПб, 2000. – 704 с.
4. Красных, В. В. Этнопсихолінгвістыка і культуралогія : курс лекцый / В. В. Красных. – М. : Гнозис, 2002. – 284 с.
5. Маслова, В. А. Духовный код в русской лингвокультуре / В. А. Маслова // *Chrześcijańskie dziedzictwo duchowe narodów słowiańskich. Język. Literatura. Kultura. Historia.* – Białystok, 2016. – Т. 1. – S. 315–324.
6. Кузнецова, Е. В. Культурный код в современном гуманитарном дискурсе. Язычество как первооснова культурного кода древних славян / Е. В. Кузнецова // *Беларуская думка.* – 2023. – № 4. – С. 79–85.
7. Телия, В. Н. Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры / В. Н. Телия // *Фразеология в контексте культуры.* – М. : Яз. рус. культуры, 1999. – С. 13–24.
8. Гудков, Д. Б. «Кровь» в соматическом коде культуры (по данным русской фразеологии) / Д. Б. Гудков // *Язык, сознание, коммуникация : сб. ст. / отв. ред. В. В. Красных [и др.].* – М. : МАКС Пресс, 2003. – С. 15–28.

REFERENCES

1. Lepeshau, I. Ya. Slounik frazealogizmau belaruskai movy / I. Ya. Lepeshau. – Mn. : Belaruc. Entsykl. imya Petrusya Brouki, 2008. – u 2 t.
2. Gotlib, O. M. Kitaisko-russkii frazeologicheskii slovar' / O. M. Gotlib, Mu Khuain. – 2-e izd., ster. – Irkutsk : Izd-vo IGU, 2019. – 596 s.
3. Lotman, Yu. M. Semiosfera / Yu. M. Lotman. – SPb. : Iskusstvo – SPB, 2000. – 704 s.
4. Krasnykh, V. V. Etnopsikholingvistika i kul'turologiya : kurs leksii / V. V. Krasnykh. – M. : Gnozis, 2002. – 284 s.
5. Maslova, V. A. Dukhovnyi kod v russkoi lingvokul'ture / V. A. Maslova // *Chrześcijańskie dziedzictwo duchowe narodów słowiańskich. Język. Literatura. Kultura. Historia.* – Białystok, 2016. – Т. 1. – S. 315–324.
6. Kuznetsova, E. V. Kul'turnyi kod v sovremennom gumanitarnom diskurse. Yazychestvo kak pervoosnova kul'turnogo koda drevnikh slavyan / E. V. Kuznetsova // *Belaruskaya dumka.* – 2023. – № 4. – S. 79–85.
7. Teliya, V. N. Pervoocherednye zadachi i metodologicheskie problemy issledovaniya frazeologicheskogo sostava yazyka v kontekste kul'tury / V. N. Teliya // *Frazeologiya v kontekste kul'tury.* – M. : Yaz. rus. kul'tury, 1999. – S. 13–24.
8. Gudkov, D. B. «Krov'» v somaticheskome kode kul'tury (po dannym russkoi frazeologii) / D. B. Gudkov // *Yazyk, soznanie, kommunikatsiya : sb. st. / otv. red. V. V. Krasnykh [i dr.].* – M. : MAKS Press, 2003. – S. 15–28.

Рукапіс паступіў у рэдакцыю 20.10.2025